

opusdei.org

Plans de fuga "Memòria ingènua"

Llibre escrit per Alfons Balcells Gorina (1915-2002), publicat per l'editorial La Formiga d'Or.

10/01/2011

Al cap d'unes setmanes, només hi havia un motiu pel qual em trobava bé a la Molina: les converses amb les dues mestres del refugi. Una era l'Antònia Bonet, que feia de directora. L'altra es deia Maria Creus. Conèixer la Maria fou per a mi com trobar la germana que Déu no havia volgut que tingués.

Cada dia, em solia reunir amb totes dues després de sopar, i fèiem unes tertúlies llarguíssimes. Ens enteníem força bé. La situació em recordava una pel·lícula que havíem anat a veure amb la colla d'amics i cosins molt poc abans de la guerra, al Coliseum: *These Three*, de William Wyler. Representava una escola on hi havia dues noies joves (Merle Oberon i Miriam Hopkins) i un metge, interpretat per Joel McCrea. Estaven molt compenetrats tots tres i al final, és clar, el metge s'enamorava d'una de les noies (l'Oberon).

A la realitat, potser no va ser enamorament, el que hi va haver, però sí un bon enteniment i una admiració que crec que mai no havia experimentat pèr ningú. La veritat és que totes dues eren persones amb creences religioses fermes i una formació que coincidia força amb la meva manera de veure les coses.

Però la Maria tenia, a més, un atractiu especial.

Em vaig atrevir fins i tot a llegir-los en veu alta, en aquelles sobretaules de després de sopar, un llibre de contingut espiritual que jo feia servir aleshores, i que es titulava *L'oració de totes les hores*, del pare Charles, un jesuïta belga. Els llegia cada vegada un capítol. S'hi mostraven sincerament interessades i m'ho agraïen molt, potser perquè havien hagut de fer dejuni d'aliments espirituals des de molt de temps abans. I al cap d'unes setmanes, passàvem el rosari i tot. Érem com *Aquells tres*, en versió pia.

Amb el mestre, en canvi, tot i que hi havia un tracte correcte i professional, no hi teníem cap dels tres excessiva confiança. A mi, sobretot, em va causar molt mala impressió el fet que un dia hom va córrer la veu que havia passat per

allí un fugitiu, i ell va mobilitzar tots els nanos perquè el cerquessin. Ho vaig trobar molt desencertat, allò d'implicar la canalla en la guerra, ni que ho fes per jugar. I si això hagués passat a l'altra banda, pensaria el mateix.

L'Antònia era de Lleida, estava casada i tenia dos fills. El seu home, Josep Roig i Ros, es trobava a la zona "nacional". Ella somiava des de feia temps en la possibilitat de recollir els fills a Lleida, passar la frontera, i anar a reunir-se amb el marit. L'altra mestra, la Maria, tenia una història més complicada. Abans de la guerra, s'havia ajuntat si us plau per força amb un home. L'hi havia obligat la seva mare, que considerava el pretendent un bon partit. Era un metge casat, que havia abandonat la família. La Maria hi havia accedit de mala gana. Ara, però, el seu home es dedicava, com deia ella despectivament, a "fer la revolució".

Vivia a Barcelona i treballava de metge a l'Escola Normal, durant el temps que li deixaven lliure les ocupacions polítiques. De tant en tant, pujava a la Molina, o feia baixar la Maria a Barcelona. I la utilitzava com a objecte de plaer. Ella el deixava fer amb *naturalitat*, per no despertar sospites i perquè la relació amb aquell home, influent com era, li servia de pantalla per fer, el temps que ell no la controlava, allò que li venia de gust.

Però la Maria no el podia veure, de fet. L'odiava, això sí, de l'única manera que la Maria podia odiar algú, tan bona com era. L'odiava per dins, i mirant de no ferir-lo. Ella era incapaç de fer mal a ningú, ni tan sols a aquell home que es creia, més que la seva parella, un amo. El propietari d'una dona excepcional. Em feia una ràbia, aquella situació...

Essent la Molina m'arribaren les primeres notícies, vagues encara, de bombardeigs sobre Barcelona. Eren els primers de la història sobre una ciutat gran, amb tota la incertesa, la indiscriminació de les víctimes i la maldat que una decisió com aquella comportava. Van ser bombardeigs, com el de Gernika, destinats a fer físicament, moral i simbòlica tot el mal possible, com una mena de xantatge al govern republicà.

Els pares no em digueren gairebé res, per no preocupar-me, i a la Molina tampoc no teníem diaris ni ràdio. Les noves sobre les jornades de terror aeri que visqué Barcelona en aquell temps arribaven en forma de rumors, i jo, com tothom, ja havia après que els rumors de guerra no són mai prou fiables. Fins que em vaig assabentar dels intents familiars per trobar una casa fora de Barcelona, “lluny de les bombes”, deien, on poguessin viure amb més

tranquil·litat. A l'Albert, per l'edat, ja no el deixaven sortir de la ciutat. Estava pendent de ser mobilitzat. En efecte, la mare i el Ton, encara adolescent, van estar-se durant aquell estiu unes setmanes a Vic, però de seguida van tornar a Barcelona, preocupats pel pare, en Santi i en Beto, amb els quals no era gens fàcil comunicar-se, ni tan sols saber si tot els anava bé. Només es podien enviar missatges de manera indirecta, per mitjà de la gent que pujava o baixava de Vic a Barcelona. I va ser quan es va confirmar que no sols l'Albert, sinó el Ton i tot, s'havien d'incorporar a files, com ja he dit, que tota la família va decidir desaparèixer i passar a la clandestinitat.

Des de la Molina vaig començar a practicar el llenguatge en clau, les mitges paraules i els noms ficticis, en les cartes que enviava als amics i a la família. Suposo que m'ho va suggerir

la mateixa Maria Creus, que estava sempre pendent de tota mena de detalls, i que era molt prudent. En qualsevol cas, era una pràctica comuna. De moment, i fins que els pares i els tres germans van passar a la clandestinitat, potser això encara no era del tot necessari, perquè al cap i a la fi tots estàvem a la mateixa zona. Però de vegades es feien al·lusions a familiars i amics de l'altra banda, i allò ja era més perillós. A més, la dificultat de les comunicacions, les propagandes oficials, la incertesa de la situació exacta de cada front de guerra en cada moment, feien prudent no ser gaire explícits.

Ja des de les primeres cartes, doncs, els germans passaren a ser cosins, i els pares, oncles, o bé distingits amics. Després de les primeres cartes sense noms concrets (només amics, cosins i oncles), i un cop comprovat el funcionament de les

transmissions, jo vaig passar a ser Lluç (en referència a l'evangelista, que també era metge), el pare era l'oncle Eudald o Eugeni, en comptes d'Eduard; la mare, la tia Eulàlia o Eduvigis, en lloc d'Eugènia; i els germans s'havien convertit en els cosins Jaimito, pel Santi, Berta o Albertet, pel Beto, i, sobretot, Antònia o Josefina pel Ton, ja que el nom de Josep Antoni resultaria especialment sospitós.

Però allò eren només els començaments. Amb el temps es va complicar tot molt més. Més avançada la guerra, i sobretot quan uns érem en una banda i uns altres a l'altra, anàvem canviant contínuament els noms, tan de pressa que ni els recordo, i variàvem la llengua emprada en cada lletra, ara català, ara castellà, ara francès, ara anglès (l'alemany no, que no el fèiem servir), i el tractament de tu, de vostè o de vós, i les adreces dels

remitents i els destinataris... També dissenyàvem diferents recorreguts per a cada carta, a través de consolats i ambaixades de França, abans d'arribar a destí... Cada nova fase de complicació, però, es feia de manera progressiva, un cop que sabies, rebuda la resposta, que la carta anterior havia arribat al seu destí sense entrebancs i s'havia tret l'entrellat de la darrera clau.

---

pdf | document generat
automàticament des de [https://
opusdei.org/ca-ad/article/plans-de-fuga-
memoria-ingenua/](https://opusdei.org/ca-ad/article/plans-de-fuga-memoria-ingenua/) (12/04/2026)